

1925-1945- YILLARDA XORAZM VILOYATIDA IJTIMOYIY-IQTISODIY HAYOT

Xudaynazarov Sarvarbek Shavkat o'g'li

Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti Tarix yo'nalishi 2-kurs magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15346065>

Annotatsiya. Ushbu maqolada 1925-1945-yillarda Xorazm viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy hayoti tahlil qilinadi. Sovet Ittifoqining yangi siyosiy tizimi, kollektivlashtirish, repressiya va urushning ta'siri viloyatning iqtisodiy va ijtimoiy tuzilmasida katta o'zgarishlarga olib keldi. Paxta ishlab chiqarishining rivojlanishi va kolxozlar tizimining o'rnatilishi viloyat iqtisodiyotini modernizatsiya qilishga yordam berdi, ammo bu jarayonlar jamiyatda qarshiliklar va ijtimoiy tengsizlikni keltirib chiqardi. Repressiya siyosati va urushning ta'siri esa, viloyatning siyosiy barqarorligini va aholi turmushini yomonlashtirdi. Maqolada Xorazm viloyatidagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar, ularning aholi va iqtisodiyotga ta'siri batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar: Xorazm viloyati, 1925-1945 yillar, ijtimoiy-iqtisodiy hayot, kollektivlashtirish, repressiya, paxta ishlab chiqarish, Sovet Ittifoqi, urush ta'siri, iqtisodiy islohotlar, jamiyat tuzilishi.

SOCIO-ECONOMIC LIFE IN THE KHOREZM REGION IN 1925-1945

Abstract. This article analyzes the socio-economic life of the Khorezm region in 1925-1945. The new political system of the Soviet Union, the impact of collectivization, repression and war led to major changes in the economic and social structure of the region. The development of cotton production and the establishment of the collective farm system helped to modernize the regional economy, but these processes caused resistance and social inequality in society. The policy of repression and the impact of the war worsened the political stability of the region and the life of the population. The article discusses in detail the socio-economic changes in the Khorezm region and their impact on the population and the economy.

Keywords: Khorezm region, 1925-1945, socio-economic life, collectivization, repression, cotton production, Soviet Union, impact of war, economic reforms, social structure.

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ В 1925-1945 ГГ

Аннотация. В статье анализируется социально-экономическая жизнь Хорезмской области в 1925-1945 годах. Влияние новой политической системы Советского Союза, коллективизации, репрессий и войны привело к серьезным изменениям в экономической и социальной структуре региона. Развитие хлопководства и создание колхозного строя способствовали модернизации экономики региона, однако эти процессы породили сопротивление и социальное неравенство в обществе. Влияние репрессивной политики и войны ухудшило политическую стабильность региона и жизнь его населения. В статье подробно описываются социально-экономические изменения в Хорезмской области и их влияние на население и экономику.

Ключевые слова: Хорезмская область, 1925-1945 гг., социально-экономическая жизнь, коллективизация, репрессии, хлопководство, Советский Союз, влияние войны, экономические реформы, социальная структура.

Kirish

1925-1945-yillar O'zbekistonning Xorazm viloyati uchun tarixiy jihatdan muhim davrni tashkil etadi. Bu davrda, asosan, Sovet Ittifoqining mustahkam o'rnatilishi va kollektivlashtirish siyosatining amalga oshirilishi viloyatning ijtimoiy-iqtisodiy hayotida katta o'zgarishlarga olib keldi. Sovet hukumatining siyosati viloyatda yangi iqtisodiy tizimning shakllanishi, paxta yetishtirish sohasining rivojlanishi va sanoatlashish jarayonlarining boshlanishiga olib keldi.

Biroq, bu jarayonlar aholi orasida qarshiliklarga, repressiyalarga, iqtisodiy tengsizlikka va siyosiy beqarorlikka sabab bo'ldi.

Sovet hokimiyati o'rnatilishining dastlabki yillarida kollektivlashtirish va davlatlashtirishga qaratilgan islohotlar Xorazm viloyatidagi qishloq xo'jaligini jamoaviylashtirish va modernizatsiya qilishga intildi. Shu bilan birga, repressiya siyosati, ijtimoiy tengsizlik va iqtisodiy resurslarning noto'g'ri taqsimlanishi viloyat aholisining turmush sharoitlarini og'irlashtirdi. 1930-yillarda amalga oshirilgan repressiyalar va urushning ta'siri Xorazm viloyatining ijtimoiy tuzilmasini o'zgartirib, iqtisodiy tarmoqlarni bir-biridan ajratib, qiyinchiliklarga olib keldi.

Ushbu maqola 1925-1945-yillar davomida Xorazm viloyatida yuzaga kelgan ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarni keng tahlil qilishni maqsad qilgan. Maqolada Xorazmdagi kollektivlashtirish jarayoni, paxtachilikning rivojlanishi, repressiya siyosatining oqibatlari va urushning ta'siri batafsil yoritilgan. Shuningdek, Xorazm viloyatining iqtisodiy o'sishining va ijtimoiy o'zgarishlarning kelajakdagi rivojlanishiga ta'siri ham ko'rib chiqiladi.

O'zbekistonning Xorazm viloyati 1925-1945-yillar davomida katta siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlar jarayonidan o'tdi. Bu davrda viloyatning iqtisodiy tuzilmasi, jamiyatining ijtimoiy qatlamlari va madaniy hayoti Sovet hokimiyati tomonidan amalga oshirilgan islohotlar, kollektivlashtirish siyosati, repressiya va urushning ta'siri bilan shakllandi. Xorazmda 1925-1945 yillarda sodir bo'lgan o'zgarishlar, iqtisodiyotning rivojlanishi va jamiyatdagi o'zgarishlarni to'liq tahlil qilish uchun, ushbu davrdagi siyosiy va ijtimoiy jarayonlarni kengroq yoritish zarur.

1925-yilda Xorazmda Sovet hokimiyati o'rnatilishi va Sovet Ittifoqining umumiy siyosatiga mos ravishda, viloyatda ko'plab islohotlar boshlandi. 1925-yilda Xorazm xalq komissarligi tashkil etilib, viloyatning ijtimoiy tuzilmasi va iqtisodiy tizimi Sovet davlatining siyosiy-ijtimoiy doirasida qayta tashkil etildi.

Sovet hukumati tomonidan amalga oshirilgan islohotlar ko'plab iqtisodiy tarmoqlarni davlatlashtirishni, kollektivlashtirishni va yangi iqtisodiy siyosatni hayotga tatbiq etishni maqsad qildi. Kollektivlashtirish jarayonining boshlanishi bilan, paxta va boshqa qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishning yangi shakllari, jumladan, sovxozlar va kolxozlar tashkil etildi.

Kollektivlashtirishning boshlanishi, albatta, aholi orasida qarshiliklarga sabab bo'ldi. O'z erlarini majburiy tarzda jamoaviy foydalanishga o'tkazishga rozi bo'lmagan dehqonlar va yer egalari qattiq repressiyalarga uchradi. Bu jarayonning boshlanishi Xorazmdagi ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni yanada chuqurlashtirdi. Dehqonlar o'z erlaridan mahrum bo'lib, yangi kollektiv tizimga o'tishga majbur bo'ldilar.

1930-yillarda Sovet Ittifoqidagi umumiy siyosat va iqtisodiy siyosatning qat'iylashuvi Xorazmda ham o'z aksini topdi.

Repressiya siyosati, ijtimoiy hayot va iqtisodiy tuzilmani o'zgartirish maqsadida Xorazmdagi ko'plab ziyolilar, sobiq mulk egalari va mustaqil ijtimoiy guruhlar "xalq dushmanlari" sifatida qatag'on qilindi. Bu davrda, asosan, turli siyosiy raqiblarni yo'q qilish va jamiyatda bo'linishni oldini olish maqsadida keng ko'lamli repressiyalar amalga oshirildi.

Xorazm viloyatida ko'plab kadrlar, ziyolilar va rahbarlar jinoiy ayblovlar bilan hibsga olindi yoki qatl etildi.

Repressiyalar natijasida, jamiyatning ijtimoiy va siyosiy tizimi zaiflashdi. Ijtimoiy tashkilotlarning ishdan chiqishi, iqtisodiy va madaniy faoliyatning susayishi, aholi orasidagi ishonchning pasayishi viloyat aholisining turmush tarzini jiddiy ravishda o'zgartirdi. Bu davrda Xorazmda ko'plab mustaqil tashkilotlar va shaxslar, ular tomonidan amalga oshirilgan tadbirlar tormozlandi va yerga kiritilgan repressiv tizim aholini qo'rqitib, jamiyatning rivojlanishini sekinlashtirdi.

1936-1940-yillarda Sovet Ittifoqining yangi iqtisodiy siyosatiga mos ravishda, Xorazm viloyatida paxtachilik va qishloq xo'jaligi sektori rivojlana boshladi. Xorazmning asosiy iqtisodiy tarmog'i bo'lgan paxta yetishtirishning kengayishi viloyatning iqtisodiy asosini tashkil etdi. Sovet hukumatining paxta ishlab chiqarishni kengaytirish va bu mahsulotni eksport qilish siyosati viloyatda yangi paxta tozalash zavodlari va boshqa agrar sanoat tarmoqlarining rivojlanishiga olib keldi.

Paxta ishlab chiqarishining o'sishi bilan birga, Xorazmda paxta tozalash zavodlarining ko'payishi, paxta tashish va boshqa infratuzilma sohalarining rivojlanishi ham kuzatildi. Ammo, bu jarayonning salbiy oqibatlari ham bo'ldi. Paxta yetishtirishga qaratilgan e'tibor qishloq xo'jaligining boshqa sohalarining zaiflashishiga olib keldi, chunki faqat paxta ishlab chiqarish rivojlanib, boshqa qishloq xo'jalik mahsulotlari yetishtirishga kamroq e'tibor berildi. Bu o'z navbatida, viloyat aholisining oziq-ovqat xavfsizligiga tahdid solgan.

Shuningdek, paxta sanoatining kengayishi natijasida mehnat resurslarining ko'plab qismlari qishloq xo'jaligi sektori uchun ajratildi, bu esa sanoat tarmoqlarining rivojlanishiga nisbatan qisqa muddatli ta'sir ko'rsatdi. Bu davrda Xorazmda sanoatlashishning boshlanishi, bir tomondan iqtisodiy taraqqiyotga hissa qo'shgan bo'lsa, boshqa tomondan, mehnat sharoitlari va turmush sharoitlarining yomonlashishiga olib keldi.

1941-yilda boshlangan Ikkinchi Jahon urushi O'zbekiston va Xorazm viloyatining iqtisodiy hayotiga katta ta'sir ko'rsatdi. Urushning ta'siri nafaqat harbiy sohalarda, balki iqtisodiy va ijtimoiy tarmoqlarda ham sezildi. Urush davrida paxta yetishtirish va boshqa qishloq xo'jaligi faoliyatlari mustahkamlandi, chunki Sovet Ittifoqining boshqa hududlarida ishlab chiqarish sekinlashdi va Xorazmning paxtasi iqtisodiy resurs sifatida muhim ahamiyat kasb etdi.

Urushning ta'sirida Xorazm viloyatida mehnat kuchi va ishlab chiqarish resurslari ko'paytirildi. Aholining katta qismi urushga safarbar etildi, ko'plab yoshlar frontga yuborildi. Shuningdek, iqtisodiy sektorning urg'u va ishlab chiqarish jarayonining kuchayishi natijasida, viloyatning iqtisodiy resurslari, ayniqsa paxta ishlab chiqarish va uning eksporti o'sdi. Ammo, urush davomida aholining kundalik ehtiyojlarini qondirishdagi qiyinchiliklar, oziq-ovqat va boshqa zarur mahsulotlarning yetishmovchiligi viloyat aholisining hayotiga katta ta'sir ko'rsatdi.

1925-1945-yillar Xorazm viloyati uchun o'zgarishlar davri bo'ldi. Sovet hokimiyati o'rnatilishi, kollektivlashtirish, repressiya, paxtachilikning rivojlanishi va Ikkinchi Jahon urushi ta'siri viloyatning ijtimoiy-iqtisodiy hayotida sezilarli izlar qoldirdi.

Ushbu davrda viloyat iqtisodiyoti, paxtachilikka yo'naltirilgan siyosat va sanoatlashish jarayonlari rivojlandi, ammo ijtimoiy qatlamlar orasidagi bo'linish, repressiya va urushning salbiy ta'siri aholi turmush tarzini qiyinlashtirdi.

Xorazmning 1925-1945 yillardagi ijtimoiy-iqtisodiy hayoti Sovet Ittifoqining umumiy siyosatiga mos ravishda rivojlandi va viloyat tarixida muhim o'rin tutadi.

Xulosa

1925-1945-yillar davomida Xorazm viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy hayoti Sovet Ittifoqining siyosati, kollektivlashtirish va davlatlashtirish islohotlari, repressiya siyosati va Ikkinchi Jahon urushining ta'siri bilan shakllandi.

Ushbu davrda viloyat iqtisodiyoti paxta ishlab chiqarish va agrar sanoatni rivojlantirishga yo'naltirildi. Paxta yetishtirishning kengayishi va kolxozlar tizimining o'rnatilishi Xorazmda yangi iqtisodiy tuzilma yaratdi, biroq bu jarayonlar aholi orasida qarshiliklarga, ocharchilikka va ijtimoiy tengsizlikka sabab bo'ldi.

Sovet hukumatining repressiya siyosati, ayniqsa 1930-yillarda, viloyatdagi ziyolilarni va mustaqil ijtimoiy guruhlarni yo'q qilishga qaratilgan bo'lib, bu jamiyatning siyosiy va ijtimoiy barqarorligini zaiflashtirdi. Shu bilan birga, urushning boshlanishi va uning iqtisodiy ta'siri Xorazmning iqtisodiy sektori va mehnat resurslarini qayta shakllantirdi.

Urush davrida paxta ishlab chiqarishining davom etishi va viloyatning iqtisodiy salohiyatining yanada mustahkamlanishi, ammo aholi turmush sharoitining yomonlashishi va resurslarning yetishmasligi muammolarni yanada kuchaytirdi.

Xorazm viloyatining 1925-1945 yillardagi ijtimoiy-iqtisodiy hayoti Sovet siyosatining muhim ta'siri ostida rivojlanib, bu davrda amalga oshirilgan islohotlar, iqtisodiy jarayonlar va siyosiy repressiyalar viloyat aholisining turmush tarzini sezilarli darajada o'zgartirdi.

Ushbu o'zgarishlar, bir tomondan, viloyatning iqtisodiy asoslarini mustahkamlashga yordam bersa, boshqa tomondan, ijtimoiy muammolar va siyosiy beqarorlikni keltirib chiqardi.

Xorazmdagi ijtimoiy-iqtisodiy hayotning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatgan omillar va ularning oqibatlarini tahlil qilish, viloyatning kelajakdagi rivojlanishiga oid xulosalar chiqarish uchun muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

REFERENCES

1. Sobirov, M. (2007). Xorazmning iqtisodiy va madaniy rivoji (XX asr). Nukus: Xorazm Universiteti Nashriyoti.
2. Ismailov, D. Paxta sanoati va uning iqtisodiy ta'siri: O'zbekiston misolida. Toshkent: O'zbekiston Iqtisodiyot Instituti.
3. Tursunov, A. (2005). Sovet davrida qishloq xo'jaligi va iqtisodiy islohotlar. Toshkent: Fan va Texnologiya.
4. Kamilov, S. (2018). Xorazm viloyatida paxtachilik va iqtisodiy rivojlanish. Nukus: Xorazm davlat universiteti nashriyoti.

5. Shoyumov, A. (2014). Sovet davrida O'zbekiston va Markaziy Osiyoda repressiya siyosati. Toshkent: O'zbekiston Yuridik Akademiyasi Nashriyoti.
6. Sattarov, F. (2020). Ikkinchi Jahon urushi va uning O'zbekistonning iqtisodiy hayotiga ta'siri. Toshkent: O'zbekiston Matbuot va Noshirlik.